

doc. PhDr. Jozef Koščo, CSc. – medailón

EXEGI MONUMENTUM

DOI: 10.2478/papd-2018-0018

Marec – poberaj sa...

Áno, na jar tohto roku sa táto múdrosť našich predkov potvrdila aj v prípade doc. J. Košča. Jeho odchod je príležitosťou na stručné zhodnotenie života tejto vynikajúcej osobnosti – vedca, pedagóga a vlastenca, ktorý zohral pozoruhodnú úlohu pri utváraní (poradenskej) psychológie na Slovensku.

Jozef Koščo sa narodil 15. októbra 1920 v Spišskej Novej Vsi, v štvordetnej rodine. Jeho otec bol zamestnancom železníc, matka v domácnosti. V r. 1940 ukončil stredoškolské štúdium na štátnom reálnom gymnáziu v rodnom meste. Počas študentských rokov sa spoločensky angažoval, napr. v skautingu, ale aj ako predseda samovzdelávacieho krúžku a organizátor spolupráce spišských stredoškolských krúžkov. Bol organizátorom výstavy výtvarných prac aj IX. športových hier spišských stredoškôľakov. Takmer tri roky bol dopisovateľom dvoch dobových denníkov. Ako veľký milovník literatúry vykonával aj funkciu zástupcu knihovníka Mestskej knižnice v Spišskej Novej Vsi. Tieto skúsenosti pomáhali rozvíjať mladému študentovi organizačné schopnosti a schopnosť práce s textom.

V r. 1940 začal študovať na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity (po r. 1945 opäť premenovanej na Univerzitu Komenského) v Bratislave, odbory filozofia – dejiny, od školského roku 1941/42 so zameraním na psychológiu. Už ako študent sa uchádzal o miesto vedeckej sily, neskôr zmluvného asistenta na Štátnom psychotechnickom ústave v Bratislave. Nastúpil v marci 1942. Práca v ambicióznom kolektíve formovala jeho životné názory a jeho vzťah k psychológii nielen ako akademicko-vedeckej, ale aj k životu blízkej disciplíny. Pomáhala mu riešiť finančne zabezpečenie štúdia, ale predovšetkým ho nasmerovala na celoživotnú profesionálnu dráhu. Počas vysokoškolského štúdia pracuje aj v Ústredí slovenského katolíckeho študentstva, a ako predseda v Spolku poslucháčov filozofie Ľ. Štúra. Po získaní absolútoria zložil r. 1945 rigorózne skúšky, súčasťou ktorých bola práca *Mladík a povolanie*. Získal titul PhDr. so zameraním na odbor psychológia. V r. 1947 absolvoval ďalšie komisionálne skúšky, ktorými postúpil do kategórie „komisár psychotechnickej služby“. Hodnosť kandidáta vied získal v r. 1963, na docenta psychológie habilitoval v r. 1964 dielom *Dejiny psychológie*. Návrh jeho žiadosti na získanie hodnosti doktorátu vied (DrSc.) Ústredný výbor KSS zamietol a tým mu znemožnil aj prístup k vedeckopedagogickej hodnosti univerzitného

profesora. Od r. 1957 až do odchodu do dôchodku pracoval ako vedecký, resp. vedúci vedecky pracovník.

Po ukončení štúdia pracoval spočiatku v Bratislave. Krátky čas stážoval aj v Ústave ľudskej práce v Prahe. Odtiaľ odišiel na východné Slovensko, kde bol poverený založiť a viesť pobočku Štátneho psychotechnického ústavu v Košiciach, neskôr premenovaného na Československý ústav práce. Ústav bol zrušený v r. 1949. Za päť rokov pôsobenia pobočka tohto ústavu vyvíjala bohatú činnosť na úsekoch aplikovanej psychológie, organizácie výskumno-praktickej činnosti a včleňovania novej inštitúcie do života a potrieb spoločnosti. Činnosť vykonávala prostredníctvom oddelení, o. i. *oddelenia psychologického poradenstva a výberu pracovníkov*, ktoré poskytovalo služby pre 15-ročný dorast končiaci povinnú dochádzku, pre maturantov pri voľbe povolania či ďalšieho štúdia, pre ich rodičov a pri výbere a zaraďovaní učňov i dospelých do zamestnania. Pobočka zároveň metodicky viedla psychotechnické referáty pri okresných úradoch práce na východnom Slovensku.

V tomto období (1946 – 1950) v prácach Jozefa Košča v oblasti vedecko-výskumnej, teoretickej, koncepčno-organizatorskej a popularizačnej prevládala problematika mládeže (voľba povolania, štúdium v školách, alkoholizmus a nikotinizmus u stredoškóľákov), úlohy psychológov v stredoškóľských internátoch, koncepčno-organizačné problémy budovania i realizácie psychotechnických služieb v kraji i na Slovensku. Zúčastnil sa zakladania Psychologického odboru Matice slovenskej v Turčianskom Sv. Martine ako prvej vedeckej Spoločnosti pre psychológiu v slovenských dejinách. V r. 1947 inicioval založenie Psychologického

krúžku pri Miestnom odbore Matice slovenskej v Košiciach, organizoval a viedol jeho činnosť.

Po februári 1948 došlo k zmene režimu, ktorá mala dopad aj na hodnotenie aplikovanej psychológie, pokladanej KSČ za buržoáznu pavedu. V r. 1951 bol Československy ústav práce zrušený.

Dr. Jozef Koščo prešiel v r. 1951 na detašované pracovisko Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského v Košiciach, kde v predchádzajúcich rokoch (1948 – 1951) prednášal psychológiu ako externý pracovník. Zúčastňoval sa premien tejto fakulty na vysokú školu pedagogickú a vyššiu pedagogickú školu. Po ich presťahovaní do Prešova založil a viedol Katedru psychológie, pedagogiky a školskej praxe a ďalej rozvíjal psychológiu na východnom Slovensku. Vyučoval všeobecnú, vývinovú, pedagogickú psychológiu a psychológiu vyššej nervovej činnosti. Rozširovaním programu výučby psychológie na obidvoch školách sa rozšíril aj jeho vedecko-bádateľský a publikačný záber. Vo svojich štúdiách a článkoch z tohto obdobia analyzuje problematiku pedagogickej a vývinovej psychológie, obsahu psychologickéj prípravy pedagógov atď.. Orientuje sa na svetové a slovenské dejiny psychológie a iniciuje založenie komisie pre dejiny slovenskej psychológie pri Psychologickom laboratóriu SAV. Predmetom jeho trvalého záujmu sa stáva oblasť psychologického poradenstva, používa termín poradenská psychológia.

V r. 1956 Jozef Koščo opäť odišiel do Bratislavy. Jeho odchod podmienili obmedzené možnosti odborného rozvoja, zlé politicko-ideologické podmienky pre vedecopedagogickú činnosť na škole v Prešove, ale aj otvorenie jednodborového štúdia psychológie na Katedre psychológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave a zriadenie Psychologického ústavu tejto fakulty v r. 1957. Tu pracoval ako vedecký pracovník, s vymedzenými povinnosťami v oblasti vzdelávania viac-menej až do odchodu na dôchodok v r. 1990. Spočiatku prednášal viaceré témy z odboru psychológia, neskôr sa špecializoval a viedol semináre z pedagogickej psychológie, dejín psychológie a výchovného poradenstva. Postupne sa vyhranil jeho záujem o dve oblasti – poradenskú psychológiu a dejiny psychológie. Od začiatku presadzoval v ústave vznik úseku poradenstva, z ktorého sa postupne vytvorilo oddelenie biodromálnej a poradenskej psychológie (aj samostatný Ústav psychológie profesionálneho vývinu a poradenstva). Práci oddelenia sa dostalo medzinárodného uznania tak v strednej a východnej Európe, ako aj na Západe.

Od r. 1957 začal spolupracovať s riaditeľom Psychologického ústavu Karlovej univerzity v Prahe prof. J. Doležalom pri zakladaní a riadení činnosti pracovnej skupiny Ministerstva školstva ČSR pre vypracovanie základnej koncepcie budovania sústavy výchovného poradenstva a od roku 1959 celoštátnej komisie pre výchovné poradenstvo. Podieľal sa na vypracovaní smerníc pre vybudovanie sústavy výchovného poradenstva v základných deväťročných školách v ČSR (1962), na stredných všeobecnovzdelávacích a odborných školách (1963) a na vydaní Vy-

hlášky o ustanovení osobitnej funkcie výchovného poradcu na školách I. a II. cyklu z radov interných pedagógov každej školy. Realizáciu úloh vyhlášky zabezpečoval na Slovensku Psychologický ústav Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, oddelenie psychológie profesionálneho vývinu a poradenstva. Z tohto oddelenia sa neskôr stal *Ústav psychológie profesionálneho vývinu a poradenstva*. V spolupráci so slovenským výborom pre vysoké školy zaradil Ústav do svojho programu psychologické poradenstvo na vysokých školách. Zriadil v roku 1968 tzv. *Akademickú* (dnes *Psychologickú*) *poradňu pre vysokoškolákov* ako prakticko-aplikačnú zložku ústavu, vtedy prvú nielen v ČSSR, ale aj v socialistických krajinách. Poradňa pre vysokoškolákov pôsobí na Univerzite Komenského doteraz.

V r. 1965 – 1968 bol Jozef Koščo predsedom celoštátnej komisie pre výchovné poradenstvo pri Ministerstve školstva ČSSR v Prahe. Zameril sa predovšetkým na koncepčné a štatutárne doriešenie postavenia psychológie a psychologov v systéme výchovného poradenstva v Československu. Jeho snahou bolo spojiť a koncepčne vybudovať špecializované psychologické služby, ktoré by jednak slúžili ako servis pre výchovné poradenstvo, ale aj ako samostatne špecializované psychologické inštitúcie s vlastnými odbornými úlohami. Spolu s kolegami (doc. Bažány, doc. Bárta, doc. Blaškovič) spracovali a zabezpečovali realizáciu projektu prijatého vo forme *Vyhlášky o krajských psychologických výchovných klinikách a strediskách pre voľbu povolania* (SNR SSR, 1966, MŠ ČSR, 1967). V r. 1970 sa tento projekt doplnil, schválil (ako rezortná vyhláška) a začal realizovať. Konstituovali sa krajské psychologické výchovné kliniky a strediská pre voľbu povolania a okresné psychologické poradne a poradne pre voľbu povolania, ktoré dnes (pod druhý raz zmeneným názvom) zamestnávajú a živia značný počet psychologov a pedagógov. Postupne rezort školstva nadviazal spoluprácu s rezortom Ministerstva práce a sociálnych vecí SSR a psychologické služby sa rozšírili o Manželské a predmanželské poradne (ako zariadenia MPSV SSR).

Koncom 60. rokov – v tzv. „normalizačnom“ období – bol pod rúškom reorganizácie vedeckej základne v štáte samostatný *Ústav psychológie profesionálneho vývinu a poradenstva* zrušený a spätne začlenený (aj s väčšinou kolektívu) do Psychologického ústavu Filozofickej fakulty Univerzity Komenského ako *Oddelenie biodromálnej a poradenskej psychológie*. Jozef Koščo naďalej viedol toto oddelenie a vykonával aj funkciu zástupcu riaditeľa Psychologického ústavu. Pokračoval vo výskumnej a vedecko-organizátorskej práci – zapájal sa do celoštátnych, rezortných i fakultných výskumných úloh, bol ich koordinátorom. Zúčastňoval sa aj čiastkových výskumov svojho pracoviska. Spolupracoval aj na spoločnom výskumnom programe socialistických krajín. Jeho projekt poradenských služieb (1978) bol v zásade prijatý a kreovaný ako Komisia vlády Slovenskej socialistickej republiky pre výchovné poradenstvo. Komisia pracovala necelých päť rokov, avšak jej činnosť sa výraznejšie neodrazila vo vyššej kvalite poradenských služieb. Podstatná časť psychologov v poradenských službách, ako

aj ďalšia psychologická obec zaujala k projektu laxný postoj, nemala záujem mať svoj orgán v centre administratívnej správy štátu pod dozorom gestorov.

Za dlhé obdobie svojho profesionálneho pôsobenia spájaj J. Koščo teoretické a koncepčné otázky s praxou v psychologickom poradenstve a vedecké poznatky uplatňoval v pedagogickom procese. Vždy bol v centre psychologického diania na Slovensku, podieľal sa na budovaní psychologických pracovísk a služieb. Veľa úsilia venoval profesionalizácii a profesii psychológa, vychoval generácie psychológov, bol školiteľom vedeckých aspirantov, zasadal v komisiách ako porotca, školiteľ či oponent vedeckých kádrov. Od r. 1957 bol členom mnohých komisií zameraných na poskytovanie poradenských služieb v Československej republike.

J. Koščo organizoval a obsahovo pripravil celý rad štátnych aj medzinárodných konferencií a sympózií. Napríklad I. a II. celoštátnu konferenciu k školskej a profesionálnej orientácii a poradenstvu (1961, 1972) a medzinárodnú poradu expertov UNESCO z Európy a Severnej Ameriky v Bratislave v r. 1972 na tému *O mieste a funkcii poradenstva v procese vzdelávania*. Spolu s V. Koválikovou vypracoval na toto rokovanie podkladovú štúdiu. Týmto podujatím sa československá koncepcia poradenstva stála medzinárodne známou.

Zúčastňoval sa kongresov *Medzinárodnej asociácie pre aplikovanú psychológiu* (Bern, 1949; Ljubľana, 1964; Montreal, 1974), *Medzinárodnej asociácie pre školské a profesionálne poradenstvo* (Viedeň, 1966; Belehrad, 1970; Quebec, 1973; Königstein, 1979), *Medzinárodnej spoločnosti okrúhleho stola pre rozvoj poradenstva* (Haag, 1970; Paríž, 1972; Oslo, 1978;) a medzinárodných porád expertov k problematike výchovného poradenstva v socialistických štátoch (Budapešť, 1975; Moskva 1976).

Patril k zakladajúcim členom psychologického odboru Matice slovenskej v Martine (1946). Bol spoluzakladateľom Slovenskej psychologickej spoločnosti. V rokoch 1967 – 1968 zastával funkciu jej predsedu (a zároveň podpredsedu Československej psychologickej spoločnosti), bol aj predsedom jej sekcie pedagogickej a poradenskej psychológie. Pôsobil aj ako člen *Komisie Vlády SSR pre výchovné poradenstvo* a v ďalších komisiách.

Jozef Koščo bol aktívnym členom redakčných rad viacerých našich odborných časopisov s psychologicko-pedagogickým zameraním: *Psychologický časopis* (1953-1955), *Výchovný poradca* (od r. 1963), *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, *Československá psychológia* (1967-1970), *Psychológ v Československu*, *Psychologica* – zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského (od r. 1961) aj medzinárodného časopisu *International Journal for the Advancement of Counselling* (od r. 1978). Pracoval aj v širšej redakčnej rade *Encyklopédie Slovenska* a *Odborovej pedagogickej encyklopédie Slovenska*, pre ktoré spracoval viacero hesiel. Okrem toho bol autorom početných expertíz pre MŠ SSR, MPSV SSR, ČSAV a iné inštitúcie.

J. Koščo je autorom viac ako 150 vedeckých prác uverejnených v Československu aj v zahraničí. Z jeho diel sú najvýznamnejšie *Dejiny psychológie* z r. 1964, *Predmet*

a systém psychologických vied (1975), ktorú napísal v spoluautorstve s T. Pardelom a *Poradenská psychológia* (J. Koščo a kol.), ktorá vyšla v r. 1987.

Mnohé aktivity Jozefa Košča (vedecko-výskumné aj organizačné) presiahli hranice Slovenska, resp. Československa. Okrem spomínanej Medzinárodnej porady expertov UNESCO k celoživotnému poradenstvu z Európy a Severnej Ameriky v r. 1972 v Bratislave, ktorú J. Koščo zorganizoval a koncepčne viedol, to boli napríklad spracovanie analýzy vývoja a stavu psychológie v Československu do informačnej publikácie *Psychology around the World* (Sexton-Misia, 1976).

J. Koščo vytvoril osobitnú integrálnu školu psychologického poradenstva, ktorú vysoko hodnotili renomovaní odborníci v časopise *International Review of Applied Psychology* v r. 1977 ako jednu z piatich najvýznamnejších na svete.

Za neúnavnú činnosť bola Jozefovi Koščovi udelená pamätná plaketa Filozofickej fakulty Univerzity Komenského *Za významnú prácu* (1971), strieborná medaila Univerzity Komenského (1980) a zlatá medaila Univerzity Komenského (1988). V r. 1981 získal titul *Vzorný pracovník rezortu školstva SSR*, v r. 1985 *Zaslúžilý pracovník rezortu školstva SSR*.

V r. 2007 pri príležitosti 50. výročia vzniku výchovného a psychologického poradenstva na Slovensku podpredseda vlády a minister školstva SR Ján Mikolaj a štátna tajomníčka MŠ SR Bibiána Obrimčáková ocenili dlhoročných bývalých aj súčasných pedagogicko-psychologických pracovníkov. Ďakovný list podpredsedu vlády a ministra školstva si prevzal aj autor koncepcie biodromálneho poradenstva Jozef Koščo.

Ocenením celoživotného diela J. Košča v oblasti celoživotného poradenstva bola jeho nominácia Asociáciou výchovných poradcov SR na udelenie Veľkej medaily sv. Gorazda. Nominant si toto vyznamenanie prebral v Bratislave dňa 25. marca 2010 z rúk ministra školstva SR.

Ako uznanie prínosu J. Košča pre tvorbu koncepcie psychologického a výchovného poradenstva v SR udeľuje Asociácia výchovných poradcov SR od r. 2010 Cenu docenta Jozefa Košča.

Po odchode do dôchodku v r. 1990 sa J. Koščo usadil v Košiciach, kde býval spolu s manželkou a rodinou svojho synovca. Bol stále intelektuálne aktívny – písal, najskôr na písacom stroji a neskôr používal počítač. Jeho manželka bola učiteľkou ruského jazyka. Zomrela v r. 2008. On sám sa dožil kmeťského veku v zdraví. Zosnul 18. marca 2018.

Štefan Vendel